

TÚZKŐ PÉTER IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐ

Megbízó: MNB-Ingatlan Korlátolt Felelősségű Társaság
Székhely: 1013 Budapest, Krisztina körút 32.
Adószám: 25569751-2-44

Szakértői ügyszám:
TP-K-0305/2023.

IGAZSÁGÜGYI SZAKÉRTŐI VÉLEMÉNY

A szakvélemény 9 számozott oldalból áll.

Készült: 3 példányban

Kapják: 2 példány a megbízó részére
1 példány a szakértői irattár részére

Készítette:

TÚZKŐ PÉTER
igazságügyi szakértő
kulturális javak piaci ár- és értékbecslése
/010606/

I. MEGBÍZÓ

Megbízó: MNB-Ingatlan Korlátolt Felelősségű Társaság
Székhely: 1013 Budapest, Krisztina körút 32.
Adószám: 25569751-2-44

II. FELADAT

A szakértő az előzetes ismeretanyag – elektronikus formában részére megküldött fényképek és műtárgylista –, valamint a helyszíni szemle alapján nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy a szakvélemény készítésének időpontjában a négy darab különböző Bak Imre (Budapest, 1939. július 5. – Budapest, 2022. december 23.) festőművész által készített, a kulturális javak körébe sorolható alkotások becsült forgalmi értéke mekkora.

III. A SZAKÉRTŐI VIZSGÁLAT MÓDSZEREI, ÁLTALÁNOS MEGÁLLAPÍTÁSOK

Az alkotások mindegyike jelzett a művek hátoldali részén – változó méretű filccel írott módon – a művész autográf szignatúrájával, és a készítés évének megjelölésével. Minden a szakvéleményben szereplő alkotást Bak Imre eredeti, hiteles műveként értékelem.

Bak Imre alkotásainak egyenkénti műelemzését, művészettörténeti feldolgozását a Megbízó feladatban nem határozta meg, így ez a szakvéleményben nem valósul meg. A művek bemutatását, a művekhez tartozó releváns adatokat egyenként a tárgyleírásban közlöm. A szakvéleményben szereplő becsértéket a nemzetközi és hazai szakértői gyakorlatnak megfelelő alsó és felső becsérték meghatározásával adom meg. A szakértői vélemény elkészítéséhez saját műkereskedelmi szakértői tapasztalatom mellett felhasználtam az elektronikus és nyomtatott formában elérhető releváns művészeti adatbázisokat, a művészre és a konkrét műalkotásokra vonatkozó szakirodalmat.

A szakvéleményt és a műtárgyakhoz rendelt becsült forgalmi értékeket elsősorban személyes műkereskedelmi szakértői tapasztalatom, a Megbízó és a művészt képviselő budapesti galéria által rendelkezésemre bocsájtott dokumentumok, az alkotóra és a konkrét művekre vonatkozó

tanulmányok és szakirodalom felhasználásával, az aktuális honi és nemzetközi műtárgypiaci trendek és adatbázisokban rögzített referenciaszámok figyelembevételével, és a lent leírt szakértői vizsgálati szempontok alapján alakítottam ki. A becsült forgalmi érték nem azonos a művek eladási vagy vételárával. A szakértői véleményem kialakításakor a műtárgyak hazai és nemzetközi szakértői gyakorlatban elfogadott legfontosabb érték meghatározási szempontokat/módszereket használtam:

- *a műalkotások objektív és szubjektív szakértői vizsgálata a szemle során*
- *a műalkotások leírása, állapotának rövid ismertetése (az azonosításra alkalmas tárgyleírás tartalmazza a művek állapotát. Abban az esetben, ha azok restaurálásra szorulnak, vagy bármilyen értékcsökkentő sérülés látható rajtuk, külön rögzíti a tárgyleírás)*
- *az alkotó ismertsége, elismertsége, művészettörténeti besorolása: Bak Imre (Budapest, 1939. július 5. – Budapest, 2022. december 23.) festőművész életrajzában rövid ismertetésében*
- *a műalkotások provenienciája – a művek a művészt képviselő budapesti galéria tulajdonából kerülhetnek Megbízó tulajdonába*
- *Bak Imre (Budapest, 1939. július 5. – Budapest, 2022. december 23.) festőművész alkotásainak értékvizsgálata a hazai és a nemzetközi műtárgypiaci trendek tükrében*
- *egyéb szakértői szempontok, megjegyzések*
- *a műtárgyak védettségi státuszának vizsgálata.*

IV. ELŐZMÉNY, DOKUMENTUMOK

Megbízó részemre elektronikus formában megküldte a művek fotóját és nyilvántartásában szereplő tárgyleírásokat. Szakvéleményem tárgyleírásában ezeket a dokumentumokat felhasználtam. Megbízó kérésének megfelelően a Bak Imre alkotásokat, a művek értékesítésével foglalkozó budapesti galériában egyenként áttekintettem. Előzetesen Megbízómmal közölt adatokat pontosítottam a műtárgylistában. A szemle során az alkotások állapotát, jelzését, minőségét vizsgáltam. Szakértői objektív és szubjektív értékelést végeztem.

A MŰVEK ÁLLAPOTÁRÓL RÖVIDEN

A szemle időpontjában az alkotások mindegyike koruknak megfelelő állapotban, hiánymentesek voltak. Az alkotások eltérő hordozón vannak. Az 1969-ből származó **Narancssárga-Kék** című alkotás zománccsal készült hordozója rétegelt falemez. Bemutatásához szükséges akasztási pontok helye (szemes csavar) a műtárgy hátoldali részén megtalálhatóak. Az alkotás jó kondícióban, korának megfelelő állapotban, hiánymentes.

Az 1970-ből származó **Négyrészes** című alkotás négy különálló (0,5 – 1 cm közötti) eltérő méretű darabból álló összetartozó kompozíció. Az eltérések a vászon felfeszítéséből származnak. A mű akril festékkel készült, hordozója alapozott vászon. Ezek az alkotásokon apró kopások láthatóak, ezek

azonban nem befolyásolják a mű esztétikáját és értékét. A négyrészes mű kiállításához szükséges lesz a műveket összefogó installációra, keretre. Ez jelenleg nem tartozéka a műnek. Az alkotás jó kondícióban, korának megfelelő állapotban, hiánymentes.

Az 1981-ből származó **Cím nélkül** című mű (Labirintus) az egyik legsérülékenyebb anyagú műtárgy a most vizsgált négy darabos kollekciónak. Az akrillal megfestett mű hullámkarton hordozóra készült, amelynek több kiálló részén színében maradó horpadás látható. A művet merevítő lécek stabilizálják a kétponton kialakított akasztási pontok föléit. Csak dobozban szállítható. A mű több horpadása miatt az alkotás véleményem szerint restaurálása szükséges.

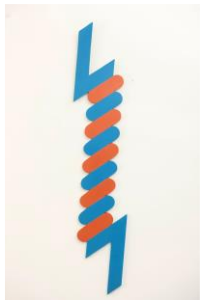
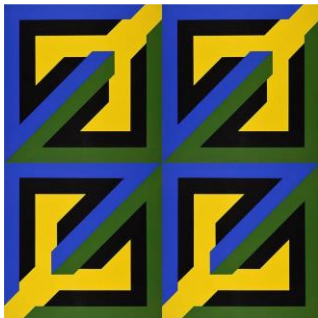
Az 1985-ből származó **Mitológia II.** című alkotás akrillal készült mű, hordozója vászon. Sérülés vagy hiány nem volt rajta látható a szemle időpontjában. Függesztési ponttal, kerettel nem rendelkezik. Az alkotás jó kondícióban, korának megfelelő állapotban, hiánymentes.

AZ ALKOTÓ ELISMERTSÉGE, MŰVÉSZETTÖRTÉNETI BESOROLÁSA: BAK IMRE (BUDAPEST, 1939. JÚLIUS 5. – BUDAPEST, 2022. DECEMBER 23.) FESTŐMŰVÉSZ ÉLETRAJZÁNAK RÖVID ISMERTETÉSÉBEN

Bak Imre (1939-2022) Kossuth-, és Herder-díjas festőművész. Budapesten élt és dolgozott. Magyar Képzőművészeti Egyetem festő szakán végezte tanulmányait Budapesten, 1958 és 1964 között. A hatvanas évek végére már megfogalmazódott benne a gondolat, hogy ötvözze az amerikai művészet hard-edge és minimalista tendenciáit – amikről német közvetítéssel értesült – a magyar avantgárd művészet tradícióival és a magyar népművészetből inspirálódó motívumokkal. Ez a strukturalista, a jelek és a szimbólumok természetét vizsgáló program határozta meg az 1970-es években létrehozott festményeit. Az 1980-as években Bak képeinek geometrikus rendszere egyre összetettebbé vált, előkészítve festészetének posztmodern fordulatát, aminek következtében még a posztgeometrikus festészet trendjeihez is tudott kapcsolódni eklektikus, idézeteket használó képeivel. Bak motívum rendszere az 1990-es években ismét „egyszerűsödnek”, immáron nagyobb egybefüggő színterületek jellemzik festményeit. Ekkor készült művei elsősorban az építészeti inspiráció jegyében fogantak, fő motívumuk az építészeti tagozatokból épített „struktúra”. Bak Imre legújabb, a 2000-es éveket követően létrehozott műveivel pedig visszatért a geometrikus festészet alapkérdéseire, egyebek mellett ahhoz, miként lehet térillúziót teremteni a festészet síkbeli eszközeivel. 1968–1969-ben kiállított az Iparterv-csoport neoavantgárd művészeivel. Az 1970-es évek elején Fajó Jánossal, Nádler Istvánnal kidolgozott egy részletes alkotói programot a vizuális művészek számára, amelynek lényege az volt, hogy a művészeknek ki kell lépni a műtermek, galériák falai közül, s a közönséghez közelebb hozni a neoavantgárd művészetet, hogy az egész vizuális emberi környezet designja javuljon. E célból 1973-ban létrehozták a Benczúr utcai szítműhelyt. E műhelyhez csatlakozott többek közt Keserü Ilona és Mengyán András. 1976-tól Fajó János lett a Józsefvárosi Galéria művészeti vezetője, s mintegy a

rendszerátalakítás időszakáig rendszeresen tartottak csoportos kiállításokat a neoavantgárd művészetek megismertetése céljából. A reklámgrafikától kezdve az iparművészetén át a várostervezésig terjedt aktivitásuk, ez volt a Budapesti Műhely (vagy röviden a Pesti Műhely). Bak Imre a hazai festészettörténet 1960-tól induló klasszikus modern korszak festőgenerációjának legmeghatározóbb magyar festőinek egyike. Korai, a 60'-as évek végéről és a 70'-es évekből származó alkotásai a magyar neoavantgárd festészeti törekvések legfontosabb alkotásai. Bak Imre művei a legrangosabb külföldi közgyűjteményekben megtalálhatóak. A londoni Tate Modern, a New York-i Metropolitan Museum, a stockholmi Moderna Museet, a berlini Nationalgalerie, a bécsi MU-MOK, a zürichi Haus Konstruktiv, vagy a pozsonyi Nemzeti Galéria. Magyarországon fontos művei találhatóak többek között a Magyar Nemzeti Galériában és a Ludwig Múzeum – Kortárs Művészeti Múzeumban, a székesfehérvári Szent István Király Múzeumban.

V. MŰTÁRGYLISTA

	MŰALKOTÁS	CÍM	TECHNIKA, MÉRET	JELZET	ALSÓ BECSÉRTÉK	FELSŐ BECSÉRTÉK
1		Cím nélkül (Narancssárga-Kék), 1969.	zománcfesték, rétegelt lemez, M.: 200 x 45 x 5 cm	Jelezve a hátoldalon a művész autográf feliratával: Bak/69	50 000 000 Ft	60 000 000 Ft
Kiállítás történet: Bak Imre: BAK80, acb NA, 2019.11.15.-2020.03.08. Bookmarks London, acb-Kisterem-Vintage Galéria közös szervezésében, The Vynil Factory, London, 2018 Art Cologne vásár, acb Galéria stand, 2017 Bookmarks kiállítás az acb-Kisterem-Vintage Galéria közös szervezésében az Off Biennálé keretein belül, MEO Budapest, 2015 Art Rotterdam vásár, acb Galéria stand, 2015 Reprodukálva: Bak Imre: Aktuális időtlen. Egy Életmű rétegei 1967-2015, Paksi Képtár, 2016., 35. o.						
2		Négyrészes, 1970.	akril, vászon, 4 külön részből álló művek mérete: 130,5 x 131 cm 131 x 130,5 cm 131 x 131 cm 130,5 x 131 cm	Jelezve a hátoldalon a művész autográf feliratával minden darabon: Bak/70, valamint a művek elhelyezésére vonatkozó adatok	100 000 000 Ft	110 000 000 Ft

Kiállítástörténet: Art Basel Miami Beach, acb Galéria solo stand Bak Imre műveiből, 2021 Bak Imre: BAK80, acb NA, 2019.11.15.-2020.03.08. Reprodukálva: Hajdu István: Bak Imre, Gondolat Kiadó, Budapest, 2003., 79.o.						
3		Cím nélkül, 1982.	akril, hullámkarton, M.: 241 x 114 x 5 cm	Jelezve a hátoldalon a művész autográf feliratával: Bak/82	45 000 000Ft	55 000 000Ft
Kiállítástörténet: Fonál Forradalom, Kieselbach Galéria, Budapest, 2021 The Hungarian Avant-Garde. Third Generation. Tajan Artstudio, Párizs, 2018 Art Cologne, acb Galéria stand, 2017 Reprodukálva: The Hungarian Avant-Garde. Third Generation. Tajan Artstudio, Párizs, 2018, p.15.						
4		Mitológia II. 1985.	akril, vászon, M.: 201 x 141 x 3 cm	Jelezve a hátoldalon a művész autográf feliratával: Bak/85 Mitológia II. 200 x 140 cm acryl, valamint: kiviteli engedély pecsétje	60 000 000 Ft	70 000 000 Ft
Kiállítástörténet: Bak Imre: BAK80, acb attachment, 2019.11.15.-2020.03.08. Bachman, Bak, Birkás, Fehér, Kelemen, Kovács, Rajk, Wahorn. Espace Lyonnais d'Art Contemporain, Lyon, 1987 Reprodukálva: Hajdu István: Bak Imre, Gondolat Kiadó, Budapest, 2003., 112.o.						
Összesen					255 000 000 Ft	295 000 000 Ft

BAK IMRE MŰVEI A HAZAI ÉS NEMZETKÖZI MŰTÁRGYPIACON

Bak Imre korai a hatvanas évek második felében és a hetvenes évek elején készült alkotásai rendkívül ritkák a hazai és nemzetközi műtárgypiacon. Ezek a művei egyenrangú alkotások a nemzetközi műtárgypiac kiemelkedő geometrikus absztrakció, az amerikai hard edge festészeti stílushoz, programhoz köthető európai és amerikai festőművészek munkáival.

Bak Imre alkotásainak korai, a 60'-as évek második feléből származó munkáit többek között Frank Stella (1936) vagy Ellsworth Kelly (1923-2015) műveivel lehet párhuzamba állítani. Az említett alkotóknak a nemzetközi műtárgypiacon több millió euró értékben értékesítik a hatvanas

évekből származó alkotásait. Stella klasszikus műve, a Cinema de Pepsi III. című 1966-ban készült 175,6 x 350,8 cm akril, vászon alkotása 2022. november 22-én a Christy's árverésén 2,2 milliárd forintért kelt el. Míg Ellsworth Kelly szintén a hard edge stílusú absztrakt művét szintén a Christy's árverésén 2022. május 5-én kb. 1.2 milliárd forint összegben vásárolták meg. Ez az alkotás egy 190 x 177 cm nagyságú olaj, vászon alkotás volt. Címe: Blue red orange (1964-1965). Tehát látható, hogy a nemzetközi piacon hasonló stílusú és korú alkotásokért a gyűjtők a hazai érték 10 – 20 szorosát

is hajlandók kifizetni egy-egy jelentős egyedi alkotásért. Hazai vonatkozásban Keserű Ilona 2022 karácsonyán egy hazai árverésen 130 millió forintért elkelt alkotása mutatja, hogy a klasszikus modern alkotások iránt azon belül is a hatvanas években induló iparterves generáció Bak Imre és szorosan vett pályatársai főműveiért idehaza is jelentős összegeket adnak a gyűjtők, befektetők. Bak Imre alkotásainak értékelése során a hazai publikus értékesítések során az árverési adatbázisok referenciaszámait tekintettem át. Az elmúlt 12 év árverési adatbázisában 68 db egyedi Bak Imre alkotás értékesítését találtam. Ebből a legdrágábban értékesített művek az elmúlt 2 évből származnak. Az életműből árverésen legdrágábban értékesített öt alkotás 2021-ben és 2022-ben került eladásra. Árverési jutalékkal számolt értékük 150.000 és 100.000 euró között mozgott, amely az elmúlt időszak forint/euró árfolyam változásait is figyelembe véve átlagosan 60 és 40 millió forint közötti értéksávot jelöl ki. Ha figyelembe vesszük, hogy ezek az árverési eladási árak az elmúlt években fejlődtek ilyen dinamikusán, akkor kijelenthetjük, hogy a műtárgypiaci trendek alapján Bak Imre alkotásainak tekintetében a következő években is jelentős értékeléssel számolhatunk.

Figyelemmel arra a szomorú tényre, hogy Bak Imre 2022-ben távozott az élő művészek sorából így az életmű lezárult. A művész életművének lezárulása az alkotások megszerezhetőségének korlátozottságát, ez pedig az egész életmű további felértékelődését jelenti. Az életmű kiemelkedő, korszakokat összekötő, emblematis és ritka darabjainak – mint amilyen a most vizsgált négy alkotás – az ára további jelentős felértékelődést fog elérni.

Az életmű legértékesebb korai szakaszainak alkotásaira ez a szakértői megállapítás fokozottan érvényes, hiszen ezeket az alkotásokat szinte lehetetlen a műtárgypiacról megszerezni. Ennek oka, hogy a jelentősebb nagyméretű összegző főművek közgyűjteményben találhatóak mára.

Bak Imre alkotásainak értékvizsgálata során a felsorolt aukciós értékesítések mellett vizsgáltam a képviseletét ellátó budapesti galéria hiteles, a művekre vonatkozó árlistáját, valamint a részemre megküldött Bak Imre alkotások privát értékesítésére vonatkozó dokumentumait, értékesítési adatait. Ezek alapján megállapítható, hogy a privát értékesítésben az árverési leütési árak többszörösét is kifizetik a gyűjtők és befektetők, hogy egy-egy különleges, ritka alkotást megszerezhessenek.

A részemre átadott értékesítésről szóló dokumentum egyike egy 1976-ban készült nagyméretű alkotás esetében bruttó 380.000 euró volt (152 millió forint), míg egy másik szintén nagyméretű 1976-ban készült mű 2022-ben 290.000 euró (116 millió forint) értéken cserélt gazdát.

Szakértői értékvizsgálat során a most kiválasztásra kerülő hasonló paraméterű és minőségű alkotások értékeinek vizsgálatával alakítottam ki a becsült forgalmi értéket, amelyet aztán a szakvéleményben közölt alsó és felső becsértékhatárokkal szűkítettem. Ezt az értéksávot szűkítettem a tárgyleírásban megadott összegekre, amelyek véleményem szerint arányosak a nemzetközi és hazai kortárs képzőművészeti alkotások kereslet-kínálatból fakadó értékesítési lehetőségekkel, a művek technikai paramétereivel, Bak Imre festőművész szakmai jelentőségével, festészeti teljesítményével.

VI. ÖSSZEGZÉS, A SZAKÉRTŐ EGYÉB MEGÁLLAPÍTÁSAI

Az alkotások értékmegállapításánál jelentős értéknövelő tényezőként kezeltem a kortárs modern műtárgypiacon az elmúlt években történt jelentős felértékelődés mellett, hogy Bak Imre alkotásai az elmúlt két évben a hazai és a nemzetközi árveréseken is rendkívül dinamikus értékelkedést mutat. Ez a műtárgypiaci trend a művész 2022-ben bekövetkezett halálával az életmű egészére vonatkoztatható hatású további jelentős értékelkedését jelez előre. Az olyan összegző és egyedi, korai főművek, mint a szakvéleményben szereplő négy alkotás értéke pedig még dinamikusabban emelkedhet a jövőben.

Bak Imre a magyar neoavantgárd festészeti irányzat nemzetközi hírű mestere. Művei számos kapcsolódási ponttal kötik össze a hazai és a nemzetközi festészeti törekvéseket. Művei a legrangosabb nemzetközi közgyűjteményekben és magángyűjteményekben találhatóak meg. A most értékelt négy darab alkotásának évtizedeket átívelő sorozata olyan alkotások, amelyek jól reprezentálják a művész festészeti törekvéseinek fontosabb állomásait. A négy ritka mű alkalmas arra, hogy Bak Imre több évtizedes életművének jelentős szakmai állomásait bemutassa, reprezentálja. A konceptuális fordulattól és az azt megelőző korai időszakig a koraitól az érett posztmodernig. A Négyrészes című 260x260 cm-es alkotás méreténél fogva teljesen egyedi az életműben, a Cím nélküli

(Narancssárga-Kék) korábbi képek a hatvanas évek végéről, hetvenes évek legelejéről, ritkán megszerezhető alkotások. A Cím nélküli (Narancssárga-Kék) alkotáshoz hasonló művet a New York-i Metropolitan Museum gyűjteményében találhatunk, míg a Színes formázott karton labirintus annyira egyedi alkotás a saját korszakában is, hogy talán csak a Nemzeti Galéria Jelenkor Gyűjteményének ikonikus fekete-fehér formázott képéhez hasonlítható. Mind a négy kép unikális közgyűjteményi szintű főműnek tekinthető alkotás, az életműve szakmailag legmagasabbra értékelt alkotásainak egy sorozata.

A Miniszterelnökség Műtárgyfelügyeleti Hatósági Főosztály megkeresésében kapott válasz alapján a szakvéleményben értékelt 4 darab Bak Imre alkotás a *kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény* (a továbbiakban: Kötv.) 71. § (2) bekezdése a) pontja szerinti védettségi, valamint c) és d) pontja szerinti lopott és csempészett kulturális javakról vezetett nyilvántartásában nem szerepel.

A fent leírt szakértői szempontokra támaszkodva – véleményem szerint – Bak Imre festőművész szakvéleményben bemutatott 4 darab alkotásának együttes alsó becsértékét 255 000 000 forintban, míg felső becsértékét 295 000 000 forintban lehet meghatározni. Az alsó és felső becsült forgalmi érték nem tartalmazza az alkotások adásvételi tranzakciója során felmerülő adó, díj- és járulékkerheket, valamint a szállítási, biztosítási, állagmegóvási, elhelyezési költségeket.

Budapest, 2023. február 15.

TÚZKŐ PÉTER
igazságügyi szakértő
kulturális javak piaci ár- és
értékbecslése
/010606/